

MASARYKŮV POHLED NA OSOBNOST JANA HUSA A JEHO POZICI V ČESKÝCH DĚJINÁCH (SOUČÁST SPORU O SMYSL ČESKÝCH DĚJIN) (1)

MASARYK 'S APPROACH TO MASTER JAN HUS AND HIS PLACE IN THE CZECH HISTORY (THE PART OF THE CZECH HISTORY IMPORTANCE DISPUTE)

Irena Kapustová

Katedra historie, Filozofická fakulta, Ostravská univerzity v Ostravě, Česká republika

didaktika dějepisu, 2. ročník doktorského studia, kombinovaná forma

irena.kapustova@uhk.cz

Školitelka: **doc. PhDr. Blažena Gracová, CSc. (blazena.gracova@osu.cz)**

Klíčová slova

spor o smysl českých dějin, historie, filozofie, náboženství, sociologie, politika, multiperspektivita

Key words

the Czech history importance dispute, history, philosophy, religion, sociology, politics, multiperspectivity

Tomáš Garrigue Masaryk je považován především za politika, státníka, zakladatele a prvního prezidenta Československé republiky. V povědomí českého národa je dodnes významnou morální autoritou a je mezi veřejností znám také jako filozof. Protože však nevytvořil vlastní filozofický systém, není proto samotnými filozofy jako teoretický filozof příliš ceněn. Přestože celkový pohled na českou filozofii, který ve svých spisech vyjádřil Josef Ludvík Fischer (1894 – 1973), český filozof a sociolog, představitel filozofického strukturalismu a první rektor UP v Olomouci, není příliš povzbudivý ani lichotivý (2), osobu Tomáše G. Masaryka (1850 – 1937) vyzdvihuje a Masarykův postoj charakterizuje jako *etický konkrétismus se zaměřením na národní a sociální praxi*. (Gabriel, 2011, s. 119)

Masarykova filozofie bývá obvykle členěna na dvě části. První tvoří filozofie člověka, filozofie morálky a filozofie náboženství. Zabýval se v ní hlavně problémem krize moderního člověka. (základem je přirozenost člověka). Druhá část je filozofie dějin, společnosti a politiky, kde se Tomáš Garrigue Masaryk snažil vyjádřit povahu sociálních a kulturních změn. Sám Masaryk definoval svůj postoj nepřesně jako realismus. Základní otázkou jeho filozofie byl antagonismus mezi objektivitou a subjektivitou: „Ve filozofii jsem usiloval o vědeckou filozofii, o vědeckou přesnost, konkrétnost a realismus. Báť jsem se filozofie příliš školské, tohoto přežitku a pokračování středověké scholastiky. Zvláště metafyzika mě nevábila a neuspokojovala. Filozofie byla mně povýtce etikou, sociologií a politikou. Učeně by se řeklo, že jsem aktivista, snad i voluntarista odjakživa jsem byl činný, pracovníkem. Neuznával jsem nikdy rozpor mezi teorií a praxí, tj. mezi správnou teorií a správnou praxí. Vždy jsem se vzpíral jednostrannému intelektualismu, ale také bezmyšlenkové práci. Platón byl mým prvním a hlavním politickým učitelem. Po Platónovi Vico, Rousseau, Comte, Marx a jiní“ (Dresler, 1990, s. 69).

Tomáš Garrigue Masaryk vychází z pozitivismu Augusta Comta a Herberta Spencera, ale uznává metafyziku. Filozofie, podle jeho názoru, má za úkol vytvářet jednotný názor na svět na základě vědeckých poznatků. U Comta Masaryk vyzdvihuje pozitivistický přístup, u Spencera především důraz mravní hodnoty. Filozofii propojoval T. G. Masaryk s vědou, historií, sociologií, politikou a odmítal návaznost na středověkou filozofii. Jeho názor byl, že teorie je jiná než následná realita. Nechtěl vycházet z jediného názoru (ať již filozofického, politického či na historii). Dle Zdeňka Novotného je jeho filozofické dílo však mimo výše uvedeného pod vlivem skepse a kritičnosti jednoho z největších myslitelů 18. století Davida Huma. Hume v Masarykově filozofii zaujímá významnou pozici, a přestože odmítá Humovu skepsi, je velmi patrný její vliv, hlavně snaha přiblížit filozofii vědě a vyvarovat se církevního dogmatismu. Boha samotného však Masaryk neodmítá. „Já

aspoň, ač vyvracím Huma, tolik té jeho skepse jsem uchoval v sobě, že nedůvěřuju té školské filosofii naprosto“ (Novotný, 2011, s. 15).

Tomáš Garrigue Masaryk je v rámci historie i filozofie limitován a směřován „Masarykem – politikem“ a s nadsázkou každé jeho dílo má v podtextu kořeny a směřování českého národa a program jeho budoucnosti. Koncem 19. století se Masaryk rozešel politicky s Mladočechy a názorově, pokud jde o pohled na historii, také s Jaroslavem Gollesem a jeho školou. V té době byly vydány publikace *Česká otázka*, *Naše nynější krize*, *Jan Hus* a *Karel Havlíček*, které jeho názory a pohled na českou historii plně odrážejí. Historicky významná byla také přednáška *Hus českému studentstvu*, ve které najdeme Masarykův známý výrok „Otázka česká byla a je otázkou náboženskou“ (Masaryk, 1899, s. 17) dokumentující, mj. jeho světonázor. V návaznosti na Palackého pojetí dějin si Masaryk klade jednu důležitou otázku, zda patří naše minulost jen a jen historii a historikům? Z toho vyplývá, že jeho pohled na dějiny není čistě historický, ale je pohledem filozofa, sociologa a je také silně ovlivněn náboženstvím. Masarykův názor, že v našich dějinách se projevuje „určitý plán Prozřetelnosti“, určitá neměnná idea, kterou je třeba poznávat a naplňovat, má kořeny v humanitních ideálech, které vyjadřuje jak česká reformace 15. – 17. století, tak národní obrození konce 18. a první poloviny 19. století. Obě období jsou podle Masarykova názoru velmi úzce propojena – od Husa po Komenského proběhl „naš první obrodný pokus reformační“ (Machálek, 2012, s. 122), který byl potlačen nástupem protireformace; po vydání Tolerančního patentu na něj navázala druhá vlna české reformace, ze které vzniklo národní obrození. Masaryk byl přesvědčen, že v české historii hrála vždy zásadní roli náboženská otázka. Jeho vnímání historie prostřednictvím náboženství však umožňovalo zcela jiné než tradiční pojetí dějin a může být jedním ze způsobů pohledu na historii i v dnešní době.

Historik Josef Pekař v rámci sporu o smysl českých dějin (3) obhajuje prof. Jaroslava Golla, proti Masarykovi slovy, že „tam, kde není solidní heuristiky a pečlivé kritiky, nemůže být vědy“. Pekař Masarykovi vytýkal především svévolné zacházení s historickými fakty a také tezi o reformačních základech českých dějin. Sám pak zdůrazňoval hlavně národní moment v českých dějinách. Tento prvek naopak odmítal Masaryk s tvrzením, že mravnost a humanita musí být samozřejmým základem každé společnosti. V průběhu přes čtvrt století trvajícího sporu se do něj zapojilo vedle prof. Pekaře i mnoho dalších historiků a řešeny byly zásadní i méně podstatné otázky. Pekař kromě jiného zdůraznil neoddělitelnost velkých postav našich dějin např. Jana Husa, Jana Amose Komenského od křesťanské víry, ale současně jejich náboženský rozměr na rozdíl od Masaryka odkázal do minulosti.

„Jsme národ Husův a rádi se tak zoveme – avšak jsme tím národem Husovým doopravdy a ve skutečnosti? Nejsme. Ještě nejsme...“ (Masaryk, 1990, s. 3).

Mistr Jan Hus je v Masarykově pojetí hrdinou, který se ve své době dokázal postavit nejsilnější autoritě – církvi a papeži, a tím prokázal nejen osobní statečnost, ale především svobodu myšlení. Husův nejobsáhlejší a nejvědecktější spis *De ecclesia* tento fakt dle Masaryka dokládá nejpersvědčivěji. Celá podstata Husovy existence i mučednické smrti tkví v tom, že dokázal veřejně prohlásit potřebu podřízenosti církevní autoritě mravnosti a zbožnosti. Z Masarykova díla, nejkonkrétněji z publikace *Jan Hus. Naše obrození a naše reformace*, vyplývá hluboká úcta k osobnosti Jana Husa a v rámci našich novodobých dějin ho T. G. Masaryk staví na jednu z nejvyšších příček mezi osobnostmi českých dějin. Dnešní členění dějin tomuto pohledu neodpovídá a více než pravděpodobně by současný historik Jana Husa průkopníkem či prvopočátkem novodobých dějin nenazval. Nejspíš by ani nesouhlasil s tím, že Jan Hus je původcem našeho národního obrození. Přečteme-li si však Masarykovu práci a zamyslíme-li se nad ní, musíme mu v mnohém dát za pravdu. Hned v úvodu díla Masaryk zmiňuje, že národní obrození bylo „pokračováním úsilí a idejí reformních, za něž Hus podstoupil smrt mučednickou“ (Masaryk, 1990, s. 3). Termín reformace, které se v díle *Jan Hus* často opakuje a je v podstatě jeho ústřední myšlenkou, je třeba vnímat úzce ve spojení s termínem obroda, obrození a nerozlišovat náboženské proudy katolíků a evangelíků – autor jej používá jako označení pro obnovení, opravu a nápravu.

Evangelická reformace byla a je historicky vnímána jako úsilí o reformu či nápravu podle Bible, úsilí o návrat k prvotní chudobě a čistotě – podle slova Božího. T. G. Masaryk v rozporu s tímto úhlem pohledu reformaci vysvětluje jako odmítnutí Božího zjevení a vytvoření moderního náboženství bez konkrétní představy Boha, Krista. Takzvané moderní náboženství, do kterého by

měla reformace vyústit, je v jeho pojetí více než křesťanství blíže k sekulárnímu humanismu (4) a ateismu. Masaryk přijímá Boha jako tvůrčí a řídicí sílu, která dává pozemskému životu smysl a cíl. Smysl života a podstatu náboženství spatřuje v přesahu konečnosti života do věčnosti. Kontinuitu evropských, a tím logicky i českých dějin, spatřuje především v myšlenkách humanity, metafyziky opírajících se o křesťanský teismus. Ve svém pojetí náboženství i Boha se důsledně vyhýbá jakékoli ortodoxii (katolické i protestantské).

Stopy Husova myšlení a odkazu i zcela vědomou návaznost na Mistra Jana Husa T. G. Masaryk hledá a nachází v díle nejvýznamnějších národních buditelů – Dobrovského, Kollára, Šafaříka, Palackého a Havlíčka. Upozorňuje také na to, že prvními obrozenci byli kněží – zmiňuje, že hlavní myšlenkou Husova díla i následného hnutí byla idea reformace a totéž se opakuje v době národního obrození (tedy od poslední třetiny 18. století do roku 1848). Zároveň odkazuje na vlastní dílo *Česká otázka*, kde se roli kněží v reformním hnutí zabývá podrobněji.

Celým dílem *Jan Hus. Naše obrození a naše reformace* se jako červená nit táhne myšlenka hledání smyslu české historie a poslání českého národa cestou filozofického náhledu vedoucího až k otázce náboženství, „k ideji Bratrství dospěli jsme svým vývojem náboženským a mravním... idea náboženské a mravní reformy byla po více než 400 let přímo viditelným a čitelným obsahem našich dějin“ (Masaryk, 1990, s. 60). Soudobému liberalismu pak vytýká, že tento náboženský směr našich dějin opomíjí a vyzdvihuje literaturu, umění i politiku, které v minulosti (ač náboženstvím ovlivněnou) hledají inspiraci.

Je nutné zmínit také, že kromě pohledu na osobnost M. Jana Husa je Masaryk limitován a směřován členěním náboženských směrů, proudů ve středověku a jejich postojem k reformaci:

- 1) Katolický zélotismus, který reformaci a tím samozřejmě i Husovu osobnost a jeho postoje, zcela zavrhuje.
- 2) Katolická moderna s vědecky kritičtějším pohledem a jistou mírou tolerance, akceptující literaturu a „vnitřní život národa“ a v rámci vlastní církve kladoucí důraz především na zbožnost a mravnost.
- 3) Evangelíci, kteří jsou potomky reformních církví → husitské a bratrské.

Masaryk předkládá komparaci německého náboženství s českým prostředím. Německá oblast je náboženstvím rozdělena na větší katolickou a menší evangelickou část, zatímco v českém prostředí můžeme hovořit o historické následnosti (reformace v minulosti, v současnosti převažuje katolická víra). Zmiňuje také spojitost obou národů a prolínání náboženských vlivů – luteránství, kalvinismus, které však u nás byly zastíněny národním charakterem. Základní otázkou a problémem našich dějin dle Masaryka je, že „národ český, jediný ze všech národů na světě, zanechal katolicismu, provedl reformaci, ale opět se vrátil ke katolicismu, opouštěje reformaci“. Dospívá k názoru, že „česká otázka je otázkou náboženskou“ (Masaryk, 1990, s. 60) a k pochopení českých dějin je nutný nejen historický pohled, ale také aspekt filozofický a kritický. Na příkladech citací významných českých obrozenců obou náboženských proudů autor dokazuje, že všichni se vůči české reformaci vymezili v podstatě shodně, tedy považují ji především za snahu o zdokonalení křesťanské církve. Nejdále z nich filozofující náhled na českou historii posunul, dle Masarykova názoru, F. Palacký ve svých *Dějínách národu českého v Čechách i v Moravě* (5). Zatímco vědci, historikové i politici počátku 20. století se filozoficko-náboženskému aspektu náhledu na Jana Husa, reformaci a české dějiny bránili, zabývala se jím česká filozofie.

Vážný nedostatek čistě historického přístupu k významu Jana Husa v českých dějinách vidí Masaryk především v tom, že tento racionálně faktografický historický pohled na Husovu osobnost jej považuje pouze za reprezentanta čistě národní, národnostní reformní linie. Přístup církve, popř. některých filozofů, naopak akceptuje pouze jeho snahy reformně náboženské. Zcela chybí propojení obou aspektů či dokonce přijetí ještě aspektů dalších. Zmiňuje, že není zásadní problém existence různých názorů na Husa a jeho působení v našich dějinách, ale spíše neochota k tomu alespoň vyslechnout názor další, akceptovat jiný úhel pohledu.

Troufám si říci, že Masaryk ve svém díle uplatňuje v současné době velmi proklamovaný přístup multiperspektivního nahlížení nejen na české dějiny, ale také na dějiny Evropy a světa obecně. Z hlediska dnešního pohledu na historii či výuku historie ve školním prostředí, které se zabývají spíše pohledy různých společenských či politických skupin, je sice Masarykův přístup

poněkud odlišný → aspekt historický, politický, náboženský apod., přesto se domnívám, že naplňuje základní princip multiperspektivity. Multiperspektivita není pouze proces či strategie, ale i predispozice, tedy „schopnost a ochota posoudit situaci z různých úhlů pohledů“. Předpokladem pro tento přístup je akceptace myšlenky, že jsou různé cesty názorů na svět, a že tyto názory mohou být stejně hodnotné; dále pak ochota vcítit se do situace druhého a snažit se nahlížet svět jeho očima, tj. učit se empatii. Multiperspektivitu v historii a ve výuce dějepisu popsal S. Low-Beer jako proces „vidět historické události z několika perspektiv – úhlů pohledu“ (Stradling, 2009, s. 6).

Kromě multiperspektivního pohledu na Mistra Jana Husa a zasazení jeho osoby do širokého historického kontextu vertikálního (např. součást – počátek celého reformačního procesu) i horizontálního (náboženský, sociální, politický kontext doby) Masaryk používá i dnešní dobou znovu objevenou aktualizaci dějin. To znamená, že využívá příkladu komparace momentů, událostí v historii a dění v soudobé společnosti. Na příkladu úpadku „Sv. – Václavské záložny“ ukazuje paralelu s historií, opakování stejného vzorce chování a jednání v dávné historii a v současnosti. „Kurátoři Sv. – Václavské záložny kradli a šidili a při tom stejně hledali a nacházeli posilu v náboženství, jako poutníci za doby Husovy do Wilsnacku; ten onen sám sloužil i mši v úmysle, aby Bůh mu pomohl v krádeži k lehkému životu...“ (Masaryk, 1990, s. 91). Tato krátká ukázka dokládá jak multiperspektivní přístup k historii (zde vystupuje do popředí především aspekt etický), tak aktualizaci, propojení minulosti se současností, což představuje dnes přístupy velmi ceněné. Jako možný pohled spojující oba výše uvedené aspekty Masaryk uvádí Pekařovu přednášku, ve které je Hus nahlížen nejen autobiograficky, ale je vyzdvižen jako významný myslitel minulosti (zdůrazněna je Husova pokrokovost a důslednost oproti původnímu převzatému učení Johna Wyclifa) a zároveň exemplární osobnost pro současnost – „Jsme malý národ, i je pochopitelné, že s pýchou vzpomínáme dob, kdy jsme více znamenali ve světě kulturním i politickém než dnes, že vzpomínáme především slavného století, jež ovládá jméno Husovo“ (Masaryk, 1990, s. 92).

Zároveň však v Masarykově práci vyčteme pod čarou také kritiku Pekařova náhledu a varování před germanizací a nacionalismem. Nacionalismus T. G. Masaryk považuje za ústřední téma současnosti, varuje před jeho agresivitou a vyzývá k obraně před ním i pod záštitou Husova odkazu. Masaryk Pekařovi vytýká i nesprávnost používání terminologie a zaměňování pojmů „*velký motiv*“ a „*vedoucí myšlenka*“. Vytýká mu, že klade důraz především na národní myšlenku a opomíjí národnostní vývoj, vývoj národního vědomí atd. Jako příklad uvádí Čechy a Němce v historii. Ve středověku něco jako národní vědomí neexistuje (odpor Čechů proti středověké kolonizaci nebyl odporem národnostním, ale odporem proti čemukoli cizímu, novému), fenomén národního vědomí se formuje dle slov Masaryka teprve v „nové době a vyniká hlavně reformací“ (Masaryk, 1990, s. 95).

„Nová doba“ však není Masarykem definována a zcela přesně její vymezení nevyplývá ani z dalších jeho prací. Logicky tedy neodpovídá tehdejší ani současné periodizaci českých dějin. Ani termín „reformace“ Masaryk nepoužívá pro konkrétní historické období, ale jako pojem filozofický, kterým míní mnohem širší období a spíše myšlenkový proud, který se v dějinách již od středověku stále opakuje. Velmi podrobně se Tomáš G. Masaryk zabývá pojmem „národní vědomí“, které je dle jeho názoru konkrétně u Jana Husa otázkou velmi spornou. Na jedné straně Kutnohorským dekretem z roku 1409 projevuje Hus zcela zásadní podporu Čechům (resp. spíše Českým zemím – Čechy, Morava, Uhry, a Sedmihradsko; tedy i profesorům a studentům hovořícím jinými jazyky než česky), na druhé straně se dochovalo Husovo prohlášení, že „jest mu hodný Němec milejší než nehodný Čech“ (Masaryk, 1990, s. 101).

Z výše uvedeného, ale i z dalších příkladů z publikace *Jan Hus*, vyplývá, že na období 1. poloviny 15. století nemůžeme aplikovat pojmy národní vědomí, národní uvědomění v soudobých intencích. U Jana Husa šlo spíše o určité politické smýšlení vyplývající z jeho reformních myšlenek. Mnohem větším protivníkem jeho idejí než Němci či cizinci obecně mu byla konzervativní katolická církev jako celek.

Masaryk polemizuje i s Pekařovým pojetím vlasteneckého rozumu. Tvrdí, že národ nemůže být názorově zcela jednotný a tudíž existence takového pojmu nemá v podstatě smysl. Zpochybňuje také Pekařovy termíny jako myšlenková jednota, neoblomnost mravní a síla kulturní – z textu publikace vyplývá, že tyto pojmy jsou pro Masaryka velmi hypotetické, obecné. Podstatou sporu mezi

historikem Pekařem a filozofem, sociologem Masarykem v kauze Jan Hus byla tzv. novodobá národnostní idea, která dle Pekaře neexistuje → existuje pouze idea projevující se od počátku národních dějin a provázející národ celou jeho historií a vyústující v moderní nacionalismus. Idea národní se podle Pekařova názoru projevovала vždy v kritických dějinných momentech, kdy se řešila sama podstata (existence/neexistence) českého národa. Názor Masaryka však je, že šlo o rozpory a boje politické, ne však národnostní. Pekařovi vytýká nedostatečný filozofický pohled na historii. Pekař Masarykovi zase nedostatečný badatelský záměr a heuristiku.

Spor o smysl českých dějin (v užším smyslu roli osobnosti Jana Husa v českých dějinách) postupně ztrácel čistě historický a badatelský charakter a posouval se do roviny ideologické a na úroveň obhajoby politických názorů, politické příslušnosti apod. Husitství se v rámci této polemiky stalo základem celkového pojetí českých dějin. Svou důležitou roli v něm hrál Masarykův humanismus a docházelo k historizaci jeho humanistické koncepce českých dějin. Masarykovi někteří filozofové i historikové dodnes vytýkají, že nebyl univerzalistou, ale že primárně se zabýval malým českým prostředím. On sám však tvrdil, že českou otázku řeší v širokém kontextu, tj. pokládá českou otázku jako otázku světovou: „Českou otázku nepojímám ve smyslu politickém, jako politickou praxi, nýbrž jí rozumím sociologický rozbor všech těch záhad, které vnucují tomu, kdo chce postihnout smysl českých dějin, kdo chce poznat, čím jako osobitý národ kulturně žijeme, co chceme, več doufáme“ (Masaryk, 1908, s. 115).

Abychom pochopili, proč přistupuje Masaryk k historickým osobnostem, historii národa i ke světovým dějinám způsobem zcela odlišným od historiků, proč se odvolává na náboženství, které však sám vyznává a akceptuje jinak než české popř. střeoevropské tradice, je třeba si uvědomit, že to ovlivnila především jeho badatelská, teoretická i praktická činnost v oblasti filozofie, sociologie či politiky. Mnohé vysvětlují *Přednášky v Chicagu*, kde Masaryk píše, že „kdo pochopil vědeckost, vědu a filozofii, ten nemůže být nikdy pro zjevené náboženství. Přejchod od zjeveného náboženství k nezjevenému, tento přelom v myslích lidí je ta největší revoluce, která se kdy udála“ (Masaryk, 1898a, s. 79).

V problematice řešení náhledu na smysl českých dějin se kromě jména T. G. Masaryka setkáváme s celou řadou dalších významných jmen (např. Dobrovský, Palacký, Pekař, Šalda) a všichni se obracejí ke klíčovým momentům naší historie (husitství, národní obrození, reformace, rekatolizace atd.). Tito historici, politici, publicisté, filozofové si opakovaně pokládali otázku o smyslu existence našeho národa a velmi často ji kladli do souvztažnosti s národem německým. Nejpodstatnější byla a dodnes je snaha najít odpověď na otázku, kterou řešili již Masaryk s Pekařem: zda můžeme v minulosti národa najít rysy, vlastnosti, sklony, tendence, postoje, které jsou pro jeho bytí typické. (Havelka, 2006, s. 166 – 167) Pojem „hledání smyslu českých dějin“ se v poválečném období (1945 – 1948) postupně posunul, v rámci filozoficky orientovaných kruhů, k hledání jednotícího hlediska výkladu dějin vůbec, popř. se stal pouze pozadím pro filozoficko-teoretické úvahy o principech filozofie dějin a Masarykův nebo Pekařův úhel pohledu se vytrácí či je považován za překonaný. V této době se začínají objevovat pokusy o syntézu českých dějin (K. Krofta, O. Odložilík, M. V. Kratochvíl, Z. Kalista aj.). Práce B. Chudoby *Obraz a smysl českých dějin* (popř. ještě *Jindy a nyní*) na Pekařovo či Masarykovo pojetí odkazuje již pouze svým názvem. (Havelka, 2006, s. 21 – 30) Teprve začátkem 90. let 20. století byl „hledání smyslu českých dějin“ znovu navrácen jeho historicko-filozoficko-sociologicko-politický obsah.

V díle Tomáše G. Masaryka není nejpodstatnější komplexnost a hloubka historického pohledu na konkrétní osobnost či na historii jako takovou, ale především jeho novátorský pohled na dějiny či významné osobnosti českých dějin. Na osobnost M. Jana Husa nahlíží z mnoha různých aspektů – sociologický, filozofický, náboženský i čistě historický pohled jako na jednu z nejvýznamnějších osobností českých dějin, s přesahem do dějin evropských. Masaryk se tak zcela nepochybně stává předchůdcem či dokonce průkopníkem v současné době velmi propagovaného pohledu multiperspektivního, o který se snaží nejen soudobí historikové, ale především se tímto způsobem snaží předávat historii mladé generaci (žákům základních i středních škol) pedagogové i učebnice dějepisu. (6)

Poznámky

- (1) Tato studie vznikla v rámci řešení projektu SGS05/FF/2016-2017 Historické prameny a další edukační média využívaná ve výuce dějepisu z pohledu empirických výzkumů na Ostravské univerzitě.
- (2) Fischer upozorňuje, že u nás vždy působily především směry nějak střízlivé, konkrétní, používá termín „skoro bych řekl přízemní“.
- (3) V podstatě ho rozpoutal středoškolský profesor Jindřich Vančura článkem *Vliv Masaryka na dějinné nazírání u nás (1910, Česká mysl)*.
- (4) Humanismus sekulární, světský humanismus, je filosofií a programem hnutí, které vzniklo už v 19. století (free-thinkers v Anglii, Freidenkertum v Německu). Hájí svobodu myšlení a svědomí, svobodu přesvědčení a vyznání, prosazují odluku církve od státu a celosvětovou humanistickou etiku. (*Filozofický slovník*, 2011, s. 381)
- (5) „Stěžejní dílo české historiografie, ve kterém byla poprvé formulována filozofie českých dějin a idea českého národa... Syntetický obraz národních dějin. Životní dílo velkého obrozeneckého historika. Jeho význam je zakladatelský... Autor se snaží držet historických faktů a ověřovat je, celé dílo pak vyjadřuje jeho filosofii českých dějin, jejichž smyslem je podle něj vybudovat demokratickou a svobodnou společnost“ (Charvát, 1968, s. 2 – 4, *Předmluva k: Palacký, Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě*. Praha : Odeon, 1968, 442 s.).
- (6) V současnosti pojem „smysl českých dějin“ získal odlišnou dimenzi, kterou však od původního historického sporu z přelomu 19. – 20. století nelze zcela oddělit. Je nutná znalost průběhu sporu, východisek a tehdejších aspektů. Dnes se ukazuje, že česká otázka je úzce spjata s otázkou evropskou i světovou. Historikové i sociologové hledají odpověď na otázku, jaké bylo místo našeho národa v Evropě od dob vzniku Českého státu a jaké je jeho místo ve světě v současném procesu globalizace.

Literatura a zdroje

- DRESLER, Jaroslav. 1990. *Masarykova abeceda*. Praha : Melantrich, 1990. 229s. ISBN 80-7023-069-X
- GABRIEL, Jiří. 2011. Josef Ludvík Fischer. Výbor z díla II. In: *Studia Philosophica*, roč. 58, 2011, č. 2, s. 115 – 121. ISSN 1803-7445
- HAVELKA, Miloš. 2006. *Spor o smysl českých dějin 2. 1938 – 1989. Posuny a akcenty české otázky*. Praha : TORST, 2006. 728 s. ISBN 80-7215-292-0
- Kol. autorů. 2011. *Filozofický slovník*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 464 s. ISBN 80-7182-064-4
- MACHÁLEK, Vít. 2012. Církevní dějiny a dějiny náboženství. In: Hanuš, Jiří (ed.): *Eseje o povaze církevních dějin*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 119 – 130. ISBN 978-80-7325-273-1
- MASARYK, Tomáš Garrigue. 1905. *Přehled nejnovější filozofie náboženství*. Praha, 1905. 30 s.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. 1908. *Česká otázka. Snahy a tužby národního obrození*. Praha, 1908. 264 s.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. 1948. *Otázka sociální I. – II*. Praha : ČIN, 1948. 426; 472 s.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. 1899. *Hus českému studentstvu*. Praha, 1899, 16 s.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. 1990. *Jan Hus. Naše obrození a naše reformace*. Praha : Jan Kanzelsberger, 1990. 84 s. ISBN 80-900095-1-4
- NOVOTNÝ, Zdeněk. 2011. *Korektiv Masarykovy filozofie*. Praha : Filosofia, 2011. 180 s. ISBN 978-80-7007-349-0
- STRADLING, Robert. 2009. Multiperspektivita ve vyučování dějepisu. Rada Evropy, 2009. 58 s. In: [msmt.cz/file/35899_1_1/download/](https://www.msmt.cz/file/35899_1_1/download/) [online]. [cit. 12. 2. 2017]. Dostupné na: https://www.msmt.cz/file/35899_1_1/download/

Summary

In the article Masaryk's multilevel approach to Master Jan Hus is being solved in the context of the controversy about the Czech history importance and a possible benefit for the contemporary historians' attitude towards Jan Hus – sociological, philosophical, religious and purely historical view of one of the most important personalities in the Czech history with the overlap into the European history. In Tomas G. Masaryk's work the main thing is not the complexity and the depth of the historical approach to the particular person or history as such, but the fact that he sees everything from many aspects and becomes the pathfinder of the multiperspective approach which is becoming very popular nowadays. Most Masaryk's quotations in this article should prove the author's conclusions, above all the different insight into the particular term (notion), into the sense of the Czech history or into the specific personality during various periods of the historical development.

O autorce

Mgr. Irena Kapustová působí jako odborná asistentka, didaktička dějepisu na Historickém ústavu FF UHK a pedagog na střední škole. Je členkou lektorského týmu projektu ESF MODES (moderní učitel dějepisu a společenských věd), autorkou článků s tematikou dějin umění, arteterapie apod. V rámci doktorského studia a v souladu se svým pracovním zařazením na UHK se zabývá analýzou dějepisných učebnic a pohledem na historické osobnosti v nich.

Irena Kapustová, Malé náměstí 10, Hradec Králové 500 03, CZ